

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

FACULTAT DE CIÈNCIES JURÍDIQUES
Ensenyament de Dret

DRET PENAL I

PRIMER CURS

Segon Quadrimestre
CURS 2001-2002

Assignatura troncal
Crèdits Totals: 9

PROFESSORS:

Dr. Josep Miquel Prats Canut
Dr. Joan Baucells i Lladós
Sra. Maria Marquès i Banqué

Ensenyament de Dret

Àrea de coneixement: Dret penal

Nom de l'assignatura: Dret penal I

Curs 2001-2002 (segon quadrimestre)

Tipus d'assignatura: troncal

Nombre de crèdits: 9 (6 teòrics i 3 de pràctiques)

Professors que impartiran l'assignatura:

Dr. Josep Miquel Prats Canut

Dr. Joan Baucells i Lladós

Sra. Maria Marquès i Banqué

TEMARI

DRET PENAL I - PART GENERAL

PRIMERA PART

EL DRET PENAL: CONCEPTE, FONAMENT I TEORIA DEL DELICTE

Tema 1

El Dret penal: concepte.- El Dret penal objectivament considerat.- La potestat punitiva de l'Estat: la legitimació/justificació de la intervenció punitiva.- La insuficiència explicativa de les teories sobre la funció de la pena.- La "minimització" de la violència com a fi legitimador del Dret penal.- El principi de proporcionalitat: configuració dels criteris de "mereixement" de tutela penal; a) el bé jurídicopenal; b) el principi de fragmentarietat de la intervenció penal.- El principi de subsidiarietat: configuració dels criteris de "necessitat" de la intervenció penal.- El principi de culpabilitat: dignitat humana i llibertat d'elecció personal.- El principi d'humanitat: l'orientació de les penes privatives de llibertat a la ressocialització. La delimitació del Dret penal de la resta de sectors de l'ordenament jurídic.- Dret penal i Dret administratiu.

Tema 2

La llei penal.- El principi de legalitat: garanties contingudes.- La configuració constitucional del principi de legalitat penal.- La reserva de la llei i els límits constitucionals a la remissió normativa: les anomenades llei penals en blanc.- La interpretació de la llei penal: naturalesa i doctrines sobre la mateixa.- Els concursos aparents de lleis penals: criteris de solució. Àmbit de validesa temporal de la llei penal.- Àmbit de validesa espacial de la llei penal.

Tema 3

La teoria jurídica del delictes: concepte de delictes.- L'evolució historicodogmàtica dels elements del delictes. Models sistemàtics contemporanis.- El concepte de delictes en el Dret positiu espanyol.- La reforma del Codi penal de 1983. El Codi penal de 1995.

Tema 4

L'antijuricitat com a categoria del delictes.- L'injust penal.- Contingut material de les normes juridicopenals primàries: la seva doble component valorativa i imperativa.- Desvalor d'acció i desvalor de resultat com a elements cofonamentadors de l'injust penal. Elements integrants del desvalor d'acció i del desvalor de resultat.

Tema 5

La tipicitat: evolució del concepte.- El concepte de tipus d'injust.- Funcions de la tipicitat penal.- Relació amb l'antijuricitat.- La teoria dels elements negatius del tipus.- Presa de posició.

Tema 6

La tipicitat (cont.).- Estructura del tipus.- L'acció: doctrina sobre la mateixa.- L'acció com a base de la teoria del delictes: concepte causal; concepció causal-valorativa; concepte social; concepte final.- Presa de posició crítica: significació de l'acció com a element del tipus.- Subjectes i objecte del tipus penal.- Classes de tipus segons la modalitat de l'acció; segons els subjectes; segons la relació amb el bé jurídic afectat.- La formulació del tipus: elements descriptius i elements normatius.

Tema 7

El tipus d'injust en els delictes dolosos d'acció.- La part objectiva del tipus dolós: plantejament.- Relació de causalitat i imputació objectiva; teories causals; la teoria de la imputació objectiva: concepte, àmbit i elements integrants.- La part subjectiva del tipus dolós: plantejament.- El dol: concepte i classes.- Els elements subjectius de l'injust.

Tema 8

El tipus d'injust en els delictes imprudents d'acció: concepte i naturalesa.- Sistema legal d'incriminació; altres opcions.- Classes de culpa: criteris dogmàtics i criteris legals.- Culpa conscient i dol eventual: delimitació.- Estructura del tipus imprudent.- Preterintencionalitat; delictes qualificats pel resultat.

Tema 9

El tipus d'injust en els delictes d'omissió: concepte.- Classes d'omissió.- El tipus d'omissió pròpia: característiques específiques del tipus objectiu i subjectiu.- El tipus d'omissió impròpia (comissió per omissió): Estructura i característiques específiques del tipus objectiu i subjectiu; especial consideració de la imputació del resultat.

Tema 10

La tipicitat i el desenvolupament del delictes: l'iter criminis.- Les fases interna i externa del delictes.- Els actes preparatoris punibles en el Dret espanyol: conspiració, proposició i provocació per a delinquir.- Els actes d'execució del delictes. La tipicitat imperfecta: la temptativa; concepte i fonament de la seva punició.- Classes.- Estructura: la tipicitat en el delictes intentat.- Desistiment i penediment.- Temptativa inidònia i delictes impossible.- La consumació del delictes: consumació jurídica i consumació material.

Tema 11

Tipus d'autoria i tipicitat accessòria.- Autoria i participació en el delictes.- Autoria: concepte d'autor; teories fonamentadores.- Autor immediat i autor mediat.- Supòsits

específics: delictes especials i delictes intencionals.- Autoria i coautoría.- L'autoria i la responsabilitat penal de les persones jurídiques: l'actuació en nom d'un altre.- La tipicitat accessòria: teoria general de la participació.- Complicitat simple i complicitat necessària.- L'accessorietat de la participació i el dol del participi.- La inducció.

Tema 12

L'absència de tipicitat: causes d'atipicitat.- Absència de tipicitat i estructura típica: plantejament.- L'absència d'acció.- El cas fortuït.- L'error de tipus: concepte; classes; modalitats particulars d'error de tipus.- El problema de l'eficàcia del consentiment: diversos grups de supòsits.

Tema 13

L'absència d'antijuricitat.- Teoria general i funció de les causes de justificació.- La legítima defensa: concepte i fonament.- Classes.- Requisits.- L'excés en la legítima defensa.

Tema 14

L'absència d'antijuricitat (cont.): L'estat de necessitat: concepte i fonament.- Classes i naturalesa.- Requisits legals.- Estat de necessitat i legítima defensa: delimitació.

Tema 15

L'absència d'antijuricitat (cont.): L'exercici legítim d'un dret, ofici o càrrec i el compliment d'un deure: fonament i naturalesa. Consideracions generals.- L'exercici legítim d'un dret.- L'exercici legítim d'un ofici.- L'exercici legítim d'un càrrec.- El compliment d'un deure.

Tema 16

La culpabilitat.- Concepte d'imputació subjectiva.- Imputació subjectiva i antijuricitat: delimitació.- L'evolució de la teoria de la culpabilitat: concepció psicològica; concepció normativa; concepció normativa pura.- Altres doctrines sobre la culpabilitat. Teories preventives.- Conclusió: funció de la culpabilitat. Fonamentació material. Elements integrants.

Tema 17

Elements integrants de la culpabilitat: a) La imputabilitat: concepte.- Diverses concepcions teòriques.- Presa de posició.- b) La possibilitat de coneixement de l'antijuricitat; dimensió jurídica i sociològica; dimensió sistemàtica; contingut de la consciència de l'antijuricitat.- c) Els elements d'exigibilitat de conducta i retret.- El concepte d'home mig; precisions conceptuals i sistemàtiques. Altres criteris generalitzadors.- Crítica.

Tema 18

L'absència d'imputabilitat.- Causes d'imputabilitat.- L'alteració psíquica.- El trastorn mental transitori.- La problemàtica de l'embriaguesa, de les toxicomanies i de les psicopaties.- La no preordenació al delictes; problemes de l'actio libera in causa.- La minoria d'edat penal: fonament i límits.- L'alteració en la percepció.

Tema 19

L'absència de coneixement de l'antijuricitat: l'error de prohibició.- Concepte.- Classes.- Efectes legals.

Tema 20

La no exigibilitat d'una altra conducta i exculpació: consideracions generals.- La por insuperable.- L'estat de necessitat exculpan: polèmica entorn a la seva admissió.

Tema 21

La punibilitat: plantejament general i evolució.- Punibilitat i teoria jurídica del delictes.- La necessitat de pena com a problema políticocriminal.- Les condicions objectives de punibilitat.- Les condicions de procedibilitat: naturalesa.- Les excuses absolutòries.

Tema 22

Les circumstàncies modificatives de la responsabilitat criminal.- Teoria general, concepte i classes; naturalesa.- Efectes de la seva apreciació.- Concurs i comunicabilitat de circumstàncies.- Les circumstàncies atenuants i les eximents incomplertes: delimitació.- Règim legal de les circumstàncies atenuants.- Les circumstàncies agreujants; règim legal.- La circumstància mixta de parentiu.

Tema 23

Unitat i pluralitat de delictes.- Unitat de fet.- El delictes continuat: concepte; règim legal; requisits; efectes.- El concurs de delictes: concepte i delimitació respecte del concurs aparent de lleis.- Dimensió dogmàtica i políticocriminal del concurs de delictes.- Concurs ideal de delictes.- Concurs medial de delictes.- Concurs real de delictes.

SEGONA PART

CONSEQUÈNCIES JURÍDIQUES DEL DELICTE

Tema 1

El sistema de reaccions penals: les penes i les mesures de seguretat.- Monisme i dualisme.- El sistema dualista i la seva crisi.- El sistema dualista en el Dret positiu espanyol.- El retorn al monisme: significat i conseqüències.

Tema 2

El sistema de penes.- Els sistemes penals contemporanis: directrius políticocriminals.- El sistema de penes en el Codi penal espanyol.- L'abolició de la pena de mort i de les penes corporals.- Penes privatives de llibertat: classes.- Formes substitutives de l'execució de les penes: suspensió de la pena privativa de llibertat; substitució de les penes privatives de llibertat; llibertat condicional.- Penes restrictives de llibertat.- Penes privatives de drets.- Penes pecuniàries.- Penes accessòries.- Noves classes de penes: l'arrest de cap de setmana i els treballs en benefici de la comunitat.- Perspectives de reforma.

Tema 3

La determinació de la pena.- Plantejament del problema: enfocament dogmàtic i políticocriminal.- La determinació de la pena i vinculació amb la polèmica sobre la

culpabilitat.- Sistemes i fases de determinació de la pena.- El sistema espanyol. Determinació qualitativa i quantitativa. Règim legal. Perspectives de reforma.

Tema 4

El dret d'execució penal.- El sistema penitenciari espanyol.- Principis rectors del Dret penitenciari espanyol.- Especial referència al principi de legalitat en l'execució.- Estudi particular de les funcions del jutge de vigilància.

Tema 5

L'extinció de la responsabilitat penal: significat.- La mort del reu.- El compliment de la condemna.- El dret de gràcia: amnistia i indult.- El perdó de l'ofès.- La prescripció del delictes.- La prescripció de la pena.- La rehabilitació.

Tema 6

La responsabilitat civil derivada del delictes: plantejament general.- Règim legal en el Codi penal espanyol.- Extinció de la responsabilitat civil.- Perspectives de reforma.- Les noves tendències de la reparació i el Dret penal.

Tema 7

Les mesures de seguretat: concepte i fonament.- La perillositat.- Diferències entre penes i mesures de seguretat.- Règim legal.- Doctrina del Tribunal Constitucional.- Perspectives de reforma.

BIBLIOGRAFIA:

QUINTERO OLIVARES, G./ MORALES PRATS, F./ PRATS CANUT, JM., *Manual de Derecho penal. Parte General*, 2ªed., Ed. Aranzadi, Pamplona, 2000.

QUINTERO OLIVARES, G. I ALTRES, *Comentarios al Nuevo Código Penal*, 2ª. ed., Ed. Aranzadi, Pamplona, 2001.

MUÑOZ CONDE, F./ GARCÍA ARAN, M.: *Derecho Penal. Parte General*, 4ª. ed., Ed. Tirant lo Blanch, Valencia, 2000.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

L'examen constarà d'un test i de dues preguntes escrites, de les quals una correspondrà a la matèria estudiada a les classes pràctiques. Aquesta última pregunta podrà ser alliberada mitjançant la realització de les pràctiques, que caldrà lliurar el dia de la resolució de la pràctica a classe. L'assistència a les classes pràctiques serà, en aquest cas, obligatòria. Es tindrà dret a deixar de lliurar una pràctica. En cas de lliurar-les totes, la nota de pràctiques resultarà de la mitja corresponent a totes les pràctiques menys aquella que hagi obtingut una puntuació més baixa. En cas d'exercir el dret de no lliurar-ne una, la nota resultarà de la mitja corresponent a totes les pràctiques lliurades.